

**Valeriia Kornivska, Doctor of Economics,
Senior Research Fellow of the Department of Economic Theory
State Organization "Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-398-9-9>

SMART CONTRACTS IN THE CONTEXT OF INSTITUTIONAL ANALYSIS

СМАРТ-КОНТРАКТИ У КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

У сучасних умовах зростаючої глобальної і локальної дестабілізації важливого значення набувають дослідження усталених структур, що створюють каркас економічних систем шляхом визначення меж адекватної економічної взаємодії через встановлення формальних і неформальних правил гри у суспільстві, – інститутів. Інститути впливають на вибір моделей економічного зростання, на якість людського капіталу, на реакцію економічних систем на процеси реформування, на еволюційну спроможність держав. Інститути здатні підтримувати усталеність в умовах турбулентності і є факторами, вплив яких може бути відносно прогнозованим. Як конструкції довгострокової дії вони зменшують невизначеність, створюючи соціоінституційне середовище, що визначає якість та результати еволюційного руху систем.

Інституційне середовище впливає на специфіку адаптації нових елементів економічної структури до існуючого економічного ландшафту. Сьогодні це варто враховувати, здійснюючи цифрові трансформації.

Зростаючий глобальний попит на прозорість і підзвітність у економічній діяльності сприяє ширшому впровадженню смарт-контрактів. Найбільш активно ринок смарт-контрактів розвивається у Північній Америці та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. США домінують на ринку завдяки наявності ключових гравців ринку, передовій технологічній інфраструктурі та урядовим ініціативам. Лідером у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні щодо впровадження смарт-контрактів є Китай. У Китаї смарт-контракти сьогодні розповсюдилися на багато сфер: від надання державних послуг до роздрібного маркетингу та корпоративного кредитування.

Досвід створення смарт-контрактів для споживчої сфери у Китаї доводить, що їх розробка та функціонування вимагає надійного, ефективного середовища взаємодії держави та ринкових суб'єктів. Стандарти смарт-контрактів повинні служити забезпеченню усталеної економічної комунікації шляхом гарантій легітимності, при цьому функція «самовиконання» смарт-контрактів має бути широко визнаною серед ринкових суб'єктів. Отже, формування екосистеми смарт-контрактів – це процес постійного діалогу між бізнес-структурами та державою.

Сьогодні у Китаї триває активна робота над бізнес-правилами та технічними стандартами для сприяння взаємній довірі та консенсусу у бізнес-середовищі. Оскільки смарт-контракти призначені для обслуговування всіх бізнес-напрямоків, вони мають бути адаптованими до диференційованих потреб різних ринкових суб'єктів, забезпечувати зручність середовища для виконання контрактів [1].

У цьому контексті центробанк Китаю налаштований використувати досвід, ділові та технічні переваги визнаних операторів ринку для спільного створення та вдосконалення екосистеми смарт-контрактів [1]. Загалом, наявна на сьогодні практика показує, що ефективність впровадження смарт-контрактів залежить від особливого соціо-інституційного середовища, що характерне високим рівнем взаємної довіри між державою та ринковими суб'єктами.

Європейська увага до впровадження смарт-контрактів тільки набирає обертів, саме тому Україні нагально потрібно досліджувати європейські кроки у цьому напрямку та проявляти ініціативу щодо формування відповідних екосистем у провідних галузях, що становлять національний інтерес.

Про очевидне зростання європейського інтересу до смарт-контрактів свідчать економіко-правові дослідження у цьому напрямку. Так, починаючи з 2021 року тривають дослідження Європейської комісії щодо впливу смарт-контрактів на єдиний цифровий ринок крізь призму підходу «закон + технологія». У сучасних умовах продовжується розробка законодавства ЄС, яке є необхідним для широкого впровадження смарт-контрактів. Таким чином, для забезпечення відповідної реакції на світову конкуренцію у цифровому розвитку питання впровадження смарт-контрактів у звичайну економічну діяльність у ЄС (особливо після можливого впровадження ЦВЦБ) буде актуалізоване.

Досвід імплементації європейського законодавства в Україні є неоднозначним, скоріше амбівалентним, із значними інституційними втратами. Саме тому важливо не тільки імплементувати законодавство, а *створювати простори взаємодії разом з європейськими*

контрагентами, оперативно реагуючи на економічні тенденції та законодавчі ініціативи, звертаючи увагу на існуючий світовий досвід та використовуючи вже розроблені шляхи та механізми впровадження. У майбутньому пілотні проекти з впровадження смарт-контрактів у зовнішньоекономічній діяльності можуть стати цілком реалістичною перспективою. При цьому взаємодія на рівні контрагентів має розпочинатися вже сьогодні для формування адекватного взаємовигідного клімату операційної активності. Питання має дискутуватися у наукових колах та бізнес-середовищі на найбільш впливових форумах та площадках.

Водночас варто брати о уваги, що для формування ефективного цифрового фінансового сектору України необхідно враховувати історичні особливості українських фінансово-інституційних засад економічного розвитку, які є результатом інверсійного характеру формування фінансового сектору української економіки. Інверсійність у фінансовому просторі української економіки проявилася у тому, що повною мірою не створивши класичного капіталістичного фінансового ринку, Україна «перескочила» на цифровий рівень [2]. При цьому у соціоінституційному середовищі взаємодії споживач – фінансовий посередник – регулятор не сформувався пріоритет споживача та адекватний рівень довіри між всіма учасниками; головною особливістю українського фінансово-інституційного простору стало формування банківської домінанти по відношенню до пересічного споживача фінансових послуг. Поширення фінансової інклюзії населення, розвиток цифрового банкінгу, безготівкової економіки закріпило ці тенденції. Впровадження смарт-контрактів у внутрішній системі економічних зав'язків може ще більше посилити ці викривлення, впритул до зростання ризиків зменшення економічних компетенцій споживачів фінансових послуг. У цьому контексті варто враховувати важливість впровадження смарт-контрактів у зовнішньоекономічній діяльності та їх ризики для внутрішнього ринку.

Література:

1. Changchun MU. (2022). Smart Contract and E-CNY. China International Finance Annual Forum 2022. URL: <http://new.cf40.org.cn/uploads/newsletter/20220912mcc.pdf>
2. Корнівська В. О. (2018). Інститути фінансового посередництва в процесі формування інформаційно-мережевої економіки. Київ. 436 с.